

Валентина Віталіївна ВАРУК

аспірантка, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
ORCID ID:0000-0001-5377-5377

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОБРОБУТУ НАСЕЛЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Варук В.В. Державне регулювання добробуту населення територіальних громад. *Український журнал прикладної економіки*. 2021. Том 6. № 2. С. 299 – 306.

Анотація

Зараз територіальним громадам важливо шукати шляхи якісного поліпшення добробуту свого населення. Визначено вимоги до формування критеріїв для кращого розуміння того, як виміряти добробут населення територіальних громад. Необхідність державного регулювання добробуту населення територіальних громад передбачає використання функціонально-територіальної системи державного управління. Це забезпечує оптимальну взаємодію між регіональною владою, органами місцевого самоврядування та державою. Окреслено, що принцип субсидіарності є базовим для формування свідомого мешканця та відповідальної влади, а також місцеве самоврядування має підлягати контролю з боку держави, так званому «державному нагляду». Для ефективного регулювання добробутом населення з боку держави необхідно розуміти рівень впливу основних чинників, що зумовлюють умови життя мешканців громад. Проаналізовано рівень добробуту населення територіальних громад із урахуванням суб'єктивних та об'єктивних чинників, а саме визначено вплив факторних показників на результативний показник добробуту. Сформовано алгоритм державного регулювання добробуту населення територіальних громад (який є метою статті та науковою новизною), що включає рамки критеріїв пріоритетності заходів державного регулювання із підвищення добробуту населення територіальних громад на відповідних рівнях державного регулювання, за якими має забезпечуватися посилення роботи органів державного регулювання по збереженню існуючих моделей розвитку економіки на місцях на основі реалізації інноваційно-інвестиційної моделі. Використано загальнонаукові методи дослідження – емпіричні (анкетування, опис) та теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення, пояснення). Практична значимість статті полягає в тому, що окремі положення дослідження можуть бути використані в практичній роботі, зокрема територіальних громад, та в навчальному процесі, в ході викладання, зокрема розділів державного регулювання. Перспективами подальших досліджень є апробації методичних рекомендацій для роботи із територіальними громадами.

Ключові слова: *місцеве самоврядування, населення, територіальні громади, чинники добробуту, державне регулювання.*

Valentyna VARUK

postgraduate, V. N. Karazin Kharkiv National University

STATE REGULATION OF WELFARE OF TERRITORIAL COMMUNITIES' POPULATION

Abstract

Now it is important for territorial communities to look for ways to qualitatively improve the welfare of their population. Requirements for the criteria's formation for a better understanding of how to measure population's welfare of territorial communities are identified. The state regulation's need of population's welfare of territorial communities involves the use of a functional-territorial system of state regulation. This ensures optimal interaction between regional authorities, local governments and the state. It is emphasized that the principle of subsidiarity is basic for the formation of a conscious resident and responsible government, and also local self-government should be subject to state control, so-called «state supervision». To effectively regulate the population's welfare by the state, it is necessary to understand the influence level of the main factors that determine the living conditions of community residents. The welfare level of territorial communities is analyzed taking into account subjective and objective factors, namely the influence of factor indicators on the effective welfare indicator is determined. The algorithm of state regulation of the population's welfare of territorial communities (which is the purpose and scientific novelty of this article), which includes the criteria for prioritizing measures of state regulation to improve the population's welfare of territorial communities at the appropriate which should ensure the strengthening of the bodies' work of state regulators to preserve existing models of economic development on the basis of the implementation of innovation and investment model. General scientific research methods are used, such as empirical (questionnaire, description) and theoretical (analysis, synthesis, generalization, explanation). The

© Валентина Віталіївна Варук, 2021

practical significance is that certain provisions of the study can be used in practice, in particular territorial communities, and in the educational process, in the course of teaching, in particular sections of state regulation. Prospects of further research are methodical recommendations approbation for working with territorial communities.

Keywords: local self-government, population, territorial communities, welfare factors, state regulation.

JEL classification: I31

Вступ

Необхідність державного регулювання добробуту територіальних громад передбачає використання функціонально-територіальної системи державного управління. Це забезпечує оптимальну взаємодію між регіональною владою, органами місцевого самоврядування та державою. Якщо виходити з практик європейських держав, найважливішим елементом реформи децентралізації в Україні має бути реформування місцевого самоврядування, створення спроможних територіальних громад, які будуть спроможні задовольняти потреби, пов'язані з життєдіяльністю мешканців населених пунктів, а також належним чином забезпечити реалізацію їхніх прав.

Дослідженнями проблем розвитку територій територіальних громад займалися провідні зарубіжні та вітчизняні вчені, зокрема: О. М. Лібанова [4], М. А. Латинін, Г. О. Дорошенко [9]. Проте у зазначених працях не визначено рамки критеріїв пріоритетності заходів державного регулювання із підвищення добробуту територіальних громад на відповідних рівнях державного регулювання.

Мета та завдання статті

Мета статті полягає у визначенні алгоритму державного регулювання добробуту населення територіальних громад та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення державного регулювання добробуту населення територіальних громад.

Виклад основного матеріалу

2020 рік став знаковим роком для місцевого самоврядування України. Для України – це рік завершення добровільного процесу об'єднання громад, рік перших виборів до місцевих рад за новим адміністративно-територіальним поділом. Якщо виходити з практик європейських держав, найважливішим елементом реформи децентралізації в Україні має бути реформування місцевого самоврядування, створення спроможних територіальних громад, які будуть спроможні задовольняти потреби, пов'язані з життєдіяльністю мешканців населених пунктів, а також належним чином забезпечити реалізацію їхніх прав. При виборі моделі децентралізації українські реформатори, виходячи із успішного досвіду подібних реформ розвинутих країн, погодилися, що польська модель децентралізації є найбільш наближеною до українських реалій, і досвід польських реформ може бути найбільш корисним при проведенні реформ в Україні. Важливим етапом проведення реформ в Україні стала ініціатива лідерів Вишеградської четвірки (В-4) наприкінці 2014 року щодо технічної та консультативної допомоги Україні у здійсненні політичних, макроекономічних та секторальних реформ. При цьому було вирішено, що кожна із країн В-4 візьме на себе опіку над певними сферами [5, 8].

В Україні наявна значна кількість центрів управління реформами в центрі – при Президентові, Верховній Раді, Кабінеті Міністрів, які відповідають за процес реформ у сфері децентралізації. При цьому, відсутність координації та узгодженості роботи цих органів та відсутність єдиного центру управління на національному рівні в Україні значно ускладнюють процес реформ. При значній кількості центрів управління реформами в центрі, на регіональному рівні спостерігається недостатній рівень забезпечення управління і координації процесу. Наявні офіси реформ ще не стабілізувалися і не стали у регіонах дієвими центрами з питань децентралізації. Зараз

територіальним громадам важливо шукати шляхи якісного поліпшення добробуту свого населення. Для цього необхідно визначити вимоги до формування критеріїв для кращого розуміння як виміряти добробут населення територіальних громад (рис. 1) [2].

Метою створення системи для оцінювання добробуту територіальних громад має бути здійснення моніторингу добробуту територіальних громад для державного регулювання. Специфіка вибору мети визначає вибір основ стосовно побудови системи індикаторів.

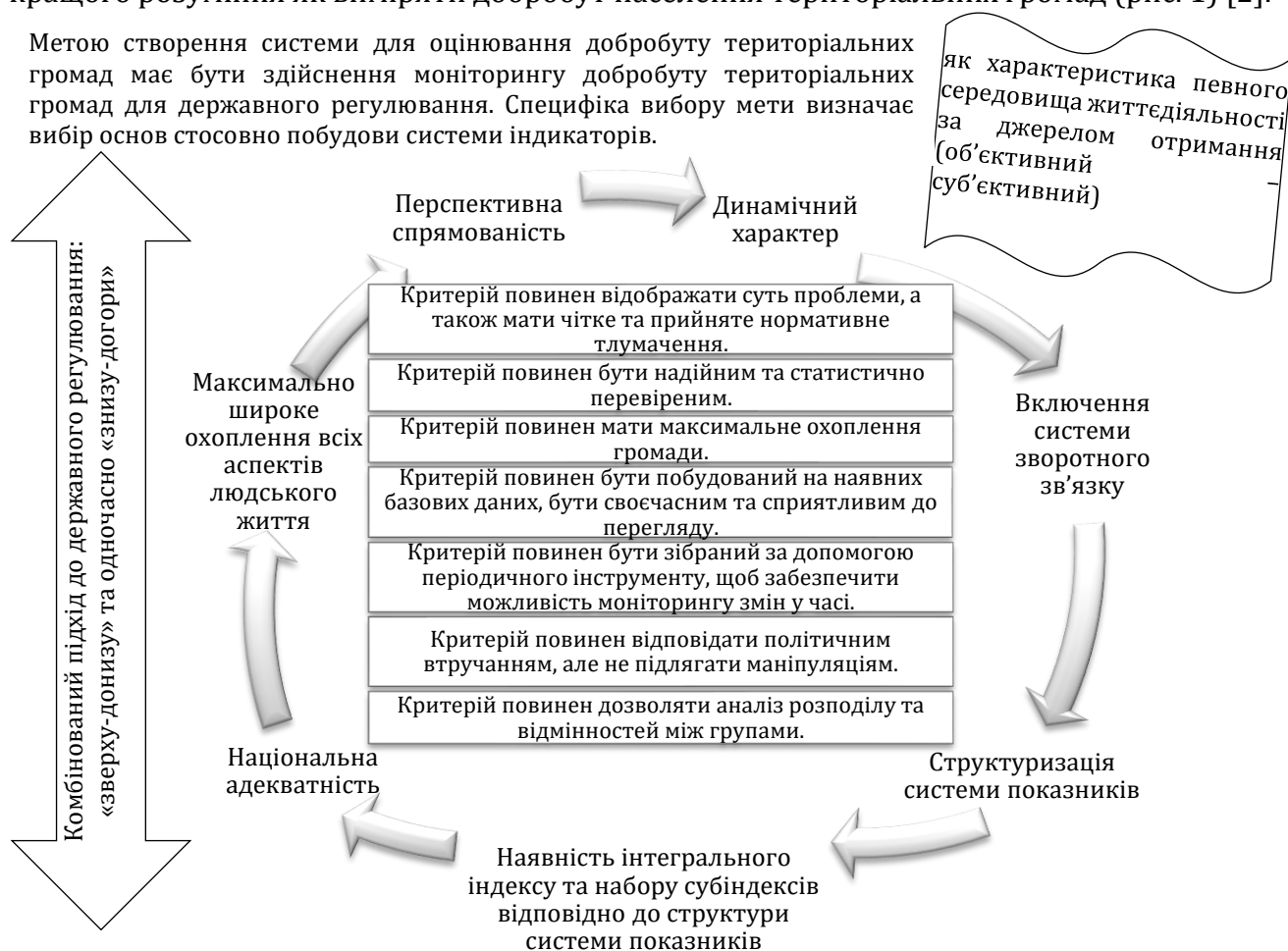

Рис. 1. Вимоги до формування критеріїв оцінки добробуту населення територіальних громад

Джерело: розроблено автором

Модель місцевого самоврядування має базуватися на принципі субсидіарності. Принцип субсидіарності є базовим для формування свідомого мешканця та відповідальної влади. Він полягає у тому, що кожна проблему людина повинна в першу чергу намагатися розв'язати сама; лише якщо це поза її можливостями – то має звернутися за допомогою до родини, сусідів, місцевої влади, і тільки якщо там не буде успіху – то до регіональної влади, а не дзвонити відразу на «гарячу урядову лінію» чи до президента. І вже в крайньому випадку, коли буде йтися про компетенцію держави – людина звертається до центральної влади. Уміти дати раду собі самому зі своїми потребами – це фундаментальний підхід. Більшість публічних питань мають вирішуватися на місцевому рівні за кошти місцевих бюджетів та під відповідальність місцевих чиновників, які при цьому дуже залежать від громадського контролю. Місцева влада має бути відповідальною, бо має діяти на власний розсуд та за власні кошти, виконувати свої рішення, попередньо обговорені з громадою, а не отримувати накази до виконання «згори» [1, 7].

Місьцеве самоврядування має підлягати контролю з боку держави, так званому «державному нагляду». Він, зокрема, обмежується тим, що державні служби лише перевіряють правомірність дій територіальних громад. Фаховий нагляд, що виходить за рамки перевірки правомірності, може стосуватися доцільності таких дій, але

здійснюється без втручання у сферу власних повноважень територіальної громади. Нагляд з боку держави відбувається лише в міру необхідності захисту інтересів держави від можливих надмірних місцевих інтересів. До засобів здійснення державного нагляду належать: право на отримання інформації; опротестування дій або вимога здійснення певного виду діяльності; заміна «актора» виконання (державна діє замість територіальної громади); запровадження інституту уповноваженого, який здійснює діяльність замість органів управління громади (у крайніх випадках). Окрім того, наглядові органи зобов'язані надавати консультативну допомогу саме невеликим територіальним громадам, які не мають необхідних ресурсів для виконання покладених на них завдань, тобто здійснення нагляду використовується не лише як інструмент тиску, а й як форма підтримки [6].

Для ефективного регулювання добробуту населення з боку держави необхідно розуміти рівень впливу основних чинників, що зумовлюють умови життя мешканців громад. Пропонований в статті підхід спрямований на вимірювання добробуту населення територіальних громад, спираючись як на об'єктивні, так і суб'єктивні чинники добробуту [1]. Відповідна гіпотеза передбачає, що побудова механізму державного регулювання добробуту має базуватися на розумінні комплексу об'єктивних та суб'єктивних чинників, що зумовлюють рівень добробуту населення територіальних громад та ступеня їхнього впливу на добробут (табл. 1).

Таблиця 1. Об'єктивні фактори територіальних громад

Фактори	Борівська	Зміївська	Красноградська	Лозівська	Малинівська	Нововодолазька	Олексіївська	Оскільська	Старосалтівська	Чкаловська
Чисельність населення, осіб	16914	41963	32722	90454	9472	25289	7437	9239	8229	12009
Площа громад, км ²	875,33	792,5	484,81	1430,1	234,2	580,3	655,08	853,2	472,5	386,97
Доходи місцевого бюджету, млн грн	142,0	49,8	46,5	621,6	77,3	131,7	22,4	60,6	74,8	101,3
Щільність населення, осіб/км ²	18	53	26	64	37	38	11	11	16	31
Кількість населених пунктів, що входять до складу громад, од.	38	60	26	91	3	36	25	27	20	20
Середньомісячна заробітна плата штатних працівників, грн	8264	8200	10447	8230	7818	7500	5975	4173	5500	5000
Кількість навчальних закладів, од.	23	22	24	45	6	18	13	12	10	12
Кількість закладів культури та спорту, од.	45	47	25	94	4	19	23	23	8	15
Кількість медичних закладів, од.	27	22	37	85	2	9	13	11	11	12
Кількість с/г та промислових підприємств, од.	82	50	42	109	21	45	65	42	23	18
Протяжність автомобільних доріг, км ²	271,8	172,5	222	473,5	65	201	172,42	61,1	270,4	89,52

Джерело: сформовано автором на основі [4, 9].

На основі теорії вибіркового спостереження визначено мінімальне число опитаних, яке складає 330 осіб [3]. За допомогою експертного методу визначено рівень суб'єктивних факторів, що досліджувалися методом опитування у 2020-2021 роках із загальною кількістю опитаних 1000 осіб та забезпеченням представництва осіб різного віку, різної професії, різної гендерної групи (табл. 2).

За допомогою формули евклідової відстані та метода відстаней розраховано інтегральний показник R_j , що відображає добробут населення територіальних громад [3] (табл. 3).

Таблиця 2. Суб'єктивні фактори територіальних громад

Фактори	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Задоволеність добробутом життя	279	284	228	224	195	315	307	224	243	257
Рівень доходів та зайнятість	214	182	189	143	173	262	209	130	207	242
Рівень надання освітніх послуг	253	305	230	293	326	257	231	324	225	244
Стан навколишнього середовища	242	299	225	296	297	250	214	289	202	244
Стан доріг та транспортне сполучення	208	319	230	308	302	242	208	309	219	238
Якість надання медичних послуг та соціальний захист населення	223	313	261	308	314	253	233	325	244	238
Рівень забезпечення потреб у сфері культури, відпочинку та дозвілля	255	234	248	189	229	295	232	219	230	255
Безпека в громадських місцях	263	348	262	316	337	274	219	339	235	252
Можливості для працевлаштування та розвитку підприємництва	220	206	227	167	217	233	208	190	229	244
Стан політичної та правової сфери	228	164	216	169	227	259	235	179	216	245
Якість людських взаємин	276	366	270	322	338	270	249	349	235	272
Рівень забезпечення благоустрою	234	301	240	275	297	255	227	294	217	237
Стан водопостачання та водовідведення	216	282	245	284	301	217	206	303	213	231
Якість продуктів харчування	245	323	256	338	320	252	213	349	229	222
Якість соціальних послуг	218	330	244	315	316	250	207	320	222	244
Комфорт проживання мешканця	234	202	250	177	196	239	221	195	227	219
Рівень життя мешканця громади	288	267	296	267	188	296	284	238	288	313
Включеність мешканців у правління громади	195	156	190	190	167	210	178	156	159	188

Джерело: сформовано автором на основі [анкетування].

Таблиця 3. Узагальнена рейтингова оцінка показників громад

Показники	Територіальні громади									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
R (загальний інтегральний показник)	3,86	4,14	3,73	4,60	3,96	3,95	3,45	3,85	3,50	3,72
Місце	5	2	7	1	3	4	10	6	9	8

Джерело: сформовано автором на основі [табл. 1, 2].

R_j мінімальне має Олексіївська територіальна громада, що відповідно відображає найвищий рейтинг, а також Лозівська територіальна громада має найнижчий рейтинг. Фактор є статистично значимим, так як табличне значення t-критерія Стьюдента (2,23) менше розрахункового значення критерія (5,45) [3]. Далі сформовано ранг оцінки напрямів розвитку добробуту населення територіальних громад, що є важливим для визначення алгоритму (табл. 4).

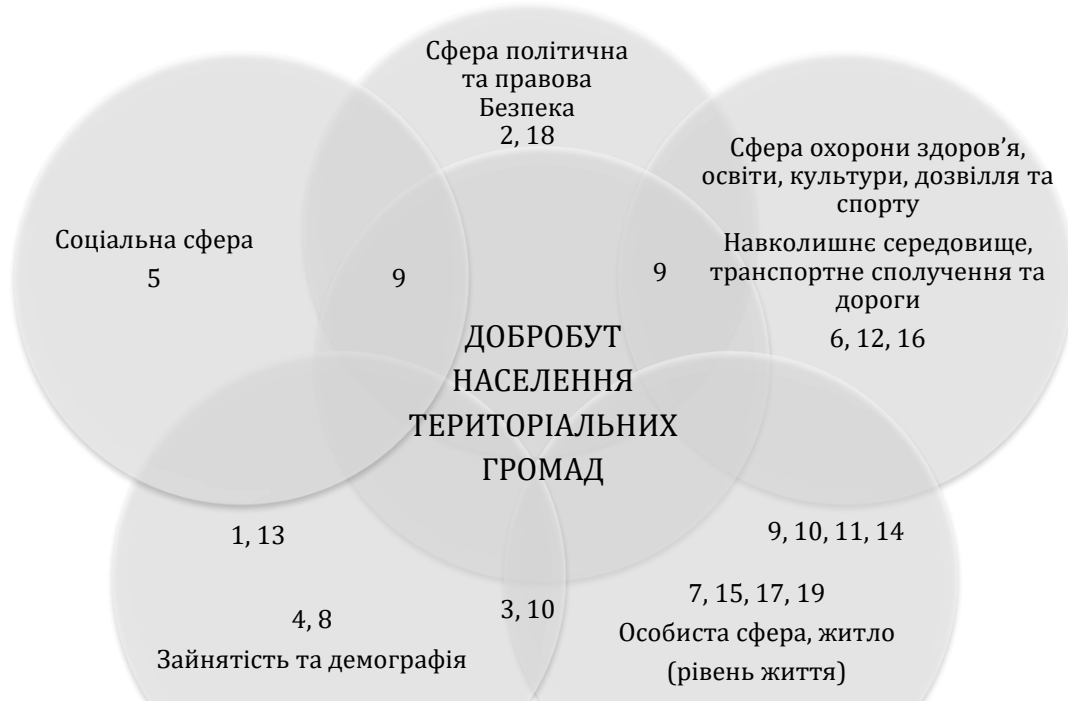
Таблиця 4. Матриця рангів оцінки напрямів розвитку

Фактори	Медіана	Мода	Ранг
Доходи місцевого бюджету громади на 1 мешканця, грн.	19	27	9
Щільність населення, осіб/ км ²	22	20	7
Кількість населених пунктів, що входять до складу громади, шт.	24	25	3
Середньомісячна заробітна плата штатних працівників, грн.	19	20	8
Кількість навчальних закладів, шт.	23	23	5
Кількість закладів культури та спорту, шт.	25	26	2
Кількість медичних закладів, шт.	26	26	1
Кількість с/г та промислових підприємств, шт.	23	24	6
Протяжність автомобільних доріг, км ²	22	22	5
Рівень доходів та зайнятість	13	19	12
Рівень надання освітніх послуг	12	12	19
Стан навколишнього середовища	10	10	23
Стан доріг та транспортне сполучення	14	14	14
Якість надання медичних послуг та соціальний захист населення	10	10	20
Рівень забезпечення потреб у сфері культури, відпочинку та дозвілля	8	8	17
Безпека в громадських місцях	13	16	15
Можливості для працевлаштування та розвитку підприємництва	6	5	27
Стан політичної та правової сфери	7	3	21
Якість людських взаємин	15	15	11
Рівень забезпечення благоустрою	10	9	24
Стан водопостачання та водовідведення	12	12	19
Якість продуктів харчування	16	18	10

Фактори	Медіана	Мода	Ранг
Якість соціальних послуг	14	7	13
Комфорт проживання мешканця громади	7	15	25
Рівень життя мешканця громади	6	3	27
Включеність мешканців у правління громади	8	14	22
Задоволеність добробутом	11	3	17

Джерело: сформовано автором

Для формування алгоритму державного регулювання добробуту населення територіальних громад необхідно визначити проблеми добробуту територіальних громад (рис. 2).

1. Недостатня інформованість про громаду
2. Нерозв'язаність питань політики та безпеки
3. Неприятливі умови для розвитку підприємництва
4. Демографічна криза
5. Низька якість соціального захисту
6. Незабезпеченість послугами сфери охорони здоров'я, освіти, культури і спорту
7. Недостатній розвиток галузі житлово-комунального господарства
8. Безробіття, Низький рівень зайнятості
9. Відсутність фінансового забезпечення, ефективних інноваційних технологій та проєктів
10. Відсутність можливості для самореалізації, забезпечення змістовного дозвілля
11. Низька якість (відсутність) дорожнього покриття, зв'язку, пасажироперевезення
12. Засміченість довкілля, забрудненість питної води, зношеність інженерних мереж
13. Значна частка населення старшого працездатного віку, відсутність перспективи для молоді, неефективне використання наявного потенціалу
14. Неефективне енергозбереження; проблеми утилізації відходів та утримання кладовищ
15. Неповноцінне водопостачання та незабезпеченість адміністративними послугами
16. Недостатня матеріально-технічна база; зношеність основних виробничих фондів
17. Погіршення інфраструктури; високі комунальні тарифи, проблеми екології
18. Поширення злочинності, алкоголізму, корупції
19. Недостатня громадська ініціативність

Рис. 2. Проблеми забезпечення добробуту територіальних громад

Джерело: сформовано автором

Дослідивши чинники та визначивши проблеми добробуту територіальних громад, стає можливим формування алгоритму регулювання (рис. 3). Результатом алгоритму є комплекс заходів для удосконалення державного регулювання добробуту населення територіальних громад, який сформований з урахуванням пріоритетності впливу на визначені чинники добробуту населення територіальних громад.

Державне регулювання зростання добробуту територіальних громад (ТГ)

Встановлення об'єктивних чинників ТГ							Встановлення суб'єктивних чинників ТГ						
Вимірювання показників ТГ з урахуванням критеріїв оцінки добробуту:							Вимірювання показників ТГ з урахуванням критеріїв оцінки добробуту:						
Економічна (чисельність зайнятих у сферах діяльності)	Виробнича (обсяг реалізованої промислової продукції)	Дохідна (середня заробітна плата)	Демографічна (народжуваність, смертність населення)	Освітня (чисельність учнів у навчальних закладах)	Майнова (кількість домогосподарств, протяжність доріг)	Соціальна (середній рівень витрат окремого жителя)	Рівень життя (рівень доходів, зайнятості; наявність житла; можливість робити ремонт)	Рівень надання освітніх послуг (доступність до навчальних закладів, отримання додаткового навчання)	Стан навколишнього середовища, доріг і транспортне сполучення (безпека на дорогах, присутність природи в оточенні людини)	Якість надання медичних послуг і соціального захисту населення (доступ до фахових лікарів)	Рівень забезпечення потреб у сфері культури, відпочинку та дозвілля (доступність до місць відпочинку)	Безпека та якість послуг, стан політичної та правової сфери (якість комунальних послуг)	Можливості для працевлаштування та розвитку підприємництва (діяльність організацій підтримки)

- Партнерство (міжнародне, міста-побратими, з громадськістю) та Грантова активність
- Підвищення фінансової грамотності, інформаційна освіта
- Формування довіри до влади (відкритість, гаряча лінія громади)
- Фінансові механізми на локальному рівні та Підвищення престижу життя в селі
- Формування департаменту іміджевого розвитку, молодіжних рад, фахівця з розвитку добробуту громади
- Розвиток інфраструктури (інтернет, дороги, зв'язок, транспортне сполучення)
- Укріплення громадського суспільства (недержавні установи)
- Підтримка соціально-вразливих верств населення, молоді, підприємців, с/г підприємств (на створення додаткової вартості) та Покращення напрямів освіти, екології (залучення фахівців на регулярній основі)

Включення в Стратегію соціально-економічного розвитку

Рис. 3. Алгоритм державного регулювання добробуту населення територіальних громад

Джерело: сформовано автором

Висновки та перспективи подальших розвідок

Місцеве самоврядування – це не тільки й не стільки відремонтовані дороги у територіальних громадах, справні водоканали, освітлені вулиці та вчасно вивезене сміття. Справжня суть місцевого самоврядування криється в активізації суспільства, у залучення людей у життя свого міста чи села, у небайдужості до своєї території, в участі у розвитку своєї громади через свідомий вибір. Головною метою державної політики є створення умов економічного зростання та удосконалення механізмів управління розвитком населених пунктів ради на засадах зростання, відкритості та прозорості, посилення інвестиційної та інноваційної активності, забезпечення належного

функціонування інфраструктури, дотримання стандартів та внаслідок цього підвищення конкурентоспроможності, доступності послуг.

Ефективність дій органів державної влади впливає на розвиток системи в цілому. Країна повинна віднайти свої унікальні методи роботи. Роль держави має зводитися до встановлення «правил гри» та формування нормативно-законодавчої бази. Має забезпечуватися посилення роботи органів державного регулювання по збереженню існуючих моделей розвитку економіки на місцях на основі реалізації інноваційно-інвестиційної моделі, а саме впровадження ключових драйверів територіального зростання: різностороннього партнерства, смарт-спеціалізації (дослідження), інновації, інвестиції та конкурентоспроможності, що залежить від активної позиції громадянськості, узгодження політичних втручань та інституційної підтримки.

Список літератури

1. Варук В. В. Комплексний синтез факторів сучасного розвитку добробуту територіальних громад. *SHS Web of Conferences*. 2019. № 67(6055). URL: https://www.shs-conferences.org/articles/shsconf/pdf/2019/08/shsconf_NTI-UkrSURT2019_06055.pdf
2. Варук В. В. Підходи до оцінки добробуту територіальних громад: колективна монографія «Місцевий розвиток: кращі практики та інструменти розумного зростання». Харків: «Друкарня Мадрид», 2017. 212 с. (С. 120-135).
3. Грабовецький Б. Є. Економічне прогнозування і планування: навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2003. 188 с.
4. Децентралізація. Об'єднані територіальні громади Харківської області. URL: <https://decentralization.gov.ua/gromada>
5. Звіт про європейську практику та правову базу щодо системи управління та адміністративно-територіальної реформи. *Експертний центр для належного управління – Демократія, експерт Ради Європи*. Страсбурзький університет (Франція). 2019. URL: <http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2021/01/CEGGPAD20193.pdf>
6. Латинін М. А., Родченко В. Б., Бобровська О. Ю., Дорошенко Г. О. Державна економічна політика регіонального розвитку: навч. посіб. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. 420 с.
7. Лібанова Е. М., Гладун О. М., Лісогор Л. С. Вимірювання якості життя в Україні: аналітична доповідь. К.: 2013, 50 с.
8. Рада європейських муніципалітетів та регіонів. Місцеве та регіональне управління в Європі: Структура та компетенція. URL: https://www.ccre.org/docs/Local_and_Regional_Government_in_Europe.EN.pdf
9. Харківська державна обласна адміністрація. Паспорти територіальних громад Харківської області. URL: https://dostup.pravda.com.ua/request/informatsiia_stosovno_ghromad#incoming-232133

References

1. Varuk, V. V. and Parkhomenko, O. S. (2019). Complex synthesis of factors for modern development of welfare of territorial communities. *SHS Web of Conferences*. Vol. 67, Issue 6055. Available at: https://www.shs-conferences.org/articles/shsconf/pdf/2019/08/shsconf_NTI-UkrSURT2019_06055.pdf
2. Varuk, V. V. (2017). *Pidkhody do ocinky dobrobutu terytorialnykh ghromad*. [Approaches to assessing the territorial communities' welfare]. «Miscovyj rozvytok: krashhi praktyky ta instrumenty rozumnogho zrostannja». «Drukarnja Madryd». Kharkiv. Ukraine.
3. Ghrabovecjkyj, B. Je. (2003). *Ekonomichne proghnozuvannja i planuvannja*. [Economic forecasting and planning]. Centr navchalnoji literatury. Kyiv. Ukraine.
4. Decentralizacija. Ob'jednani terytorialni ghromady Kharkivs'koji oblasti. [Decentralization. United territorial communities of Kharkiv region]. Available at: <https://decentralization.gov.ua/gromada>
5. Report on European practice and legal framework on governance system and administrative territorial reform / the Centre of Expertise for Good Governance – Democracy, Council of Europe Expert. *Strasbourg University (France)*. 2019. Available at: <http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2021/01/CEGGPAD20193.pdf>
6. Latynin, M. A., Rodchenko V. B., Bobrovsjka, O. Ju. and Doroshenko, Gh. O. (2016). *Derzhavna ekonomichna polityka rehionalnogho rozvytku*. [State economic policy of regional development]. KhNU imeni V. N. Karazina. Kharkiv. Ukraine.
7. Libanova, E. M., Ghladun, O. M. and Lisoghor, L. S. (2013). *Vymirjuvannja jakosti zhyttja v Ukrajinі*. (Measuring the quality of life in Ukraine). Kyiv. Ukraine.
8. Council of European Municipalities and Regions. Local and regional government in Europe. Structures and competences. Available at: https://www.ccre.org/docs/Local_and_Regional_Government_in_Europe.EN.pdf
9. Kharkiv State Regional Administration. Territorial communities' passports of Kharkiv region. Available at: https://dostup.pravda.com.ua/request/informatsiia_stosovno_ghromad#incoming-232133

Стаття надійшла до редакції 06.04.2021 р.